תנ״ך · אחרונים · אור החיים · כתובים

ראשון לציון על איכה

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על איכה

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-איכה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 5
פסוק ג 6
פסוק ד 6
פסוק ה 6
פסוק ו 7
פסוק ח 8
פסוק ט 8
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 11

פרק א

פסוק א

איכה ישבה בדד העיר כו'. צריך לדעת למה סידר הדברים על זה האופן או היה מקדים כל המעלות ואח"כ הירידות או להפך דהיינו שיאמר איכה ישבה היתי' כאלמנה היתה למס העיר רבתי עם רבתי בגוים שרתי במדינות או יקדים המאוחר ויא' איכה העיר רבתי עם רבתי בגוים שרתי במדינות ישבה בדד כו'. ועוד הגע עצמך שעשה חלוקה א' כנגד חבירתה למה שינה בסוף הפ' לומר היתה למס לבסוף דהכי הי"ל היתה למס שרתי במדינות כאשר התחיל סדרו הכתוב ישבה בדד בתחי' ואח"כ העיר רבתי עם היתה כאלמנה ואחר רבתי בנוים ה"נ יא' היתה למס שרתי כו':

אכן הנה ידוע כי כל המגילה הזו היא במקום קינה שהיה מקונן הנביא על ירושלים ועל ישראל והתחיל לקונן על ירושלים והנה מדרך המקונן הוא לעורר הבכי ושלא להפסיק בדברים שאינם מעוררים הבכי לזה לא רצה להאריך במעלתה שביני ביני יפסק הבכי והדמע לזה היה עושה אליה וקוץ בה איכה ישבה בדד העיר רבתי וכן ע"ז הדרך וסיים בה היתי' למס לעורר הבכי ג"כ בסוף גמר חלוקא אחת מהקינה כי כן דרך המקונן לעגמת נפש יסיים בדבר המכאיב וזהו היתי' למס אחר כל הכבוד הזה ופי' הכתוב הוא דמקונן הנביא אוי ואבוי איכה נהיה הדבר הזה שישבה בדד העיר רבתי עם דהיינו בזמן עצמו שהיא רבתי עם היא יושבת בדד כמ"ש במדרש שקודם החרבן נסתלקה השכינה וברח דודי הגם שעדיין מלאה עם ואומ' בדד ר"ל כמצורע וירצה כי כאשר נסתלק האדון בעה"ר שלט ס"א שהיא הצרעת אח"כ נוסף יגון אחר שבניה יצאוה ונשאר' כאלמנ' דבשלמא כל עוד שהיו בניה בתוכה הגם שדודה ברח עם כל זה אפשר שלא היתה נרגשת ועכשיו שבניה יצאוה היתה כאלמנה והוכר אלמנותה ונמשך לה מזה שמה שהיתה רבתי ושרתי וכו' עתה היא מעלת מס דבהיות מציאות שלא היתה שרתי כו' הגם שלא היתה מעלת מס ועתה מעלה עם היות שהוא יגון אבל אינו כ"כ כהא דהית' שרתי ועתה היתה למס או יא' דה"ק איכה ישבה בדד איך נשארה מבלי בנים משיב המקונן עצמו ואומר היתה כאלמנה משום שהבעל אינינו והיתה כאלמנ' ברח דודה ובא שודדה והגלה בניה מחיקה וזה סיבה לזה. או יאמר דהכונה היא שהנביא נתנבא על כל הקורות ואו' איכה כו' דהיינו שברח ממנה האדון ונשארה בדד וזה היה בחרבן א' והנה תמצא כי עיקר בכייתה תמיד הוא על סילוק השכינה ע"ד אומר' ז"ל על פ' כי אינינו שהיל"ל כי אינם אלא עיקר הוא בעה"ב וע"ז עיקר בכייתה ויללתה על סילוקו ואו' רבתי עם פי' אפי' מלאה עם קודם שגלו ברח ממנה בעלה וחוזרת ובוכה על חרבן בית ב' אשר הוא חמור יותר דתמצא

שעל הא' אומ' ישבה בדד ישיבה בעלמא אבל על סילוקו מבית ב' אמרה היתה כאלמנה להיות כי בית א' לא נשאר חרב אלא ע' שנה אבל בית שני מעת נסתלק זה ימים ושנים עדין הוא חרב לז"א היתה כאלמנה וכל זה עדין לא גלו ואמר העוד רבתי בגוים כו' שלא היתה עיר מלאהאוכלוסין כירושלים כאו' ז"ל במדרש איכה ואומר שרתי במדינות פי' דאין מדינה תקיפה כמותה כמ"ש רז"ל שרצה סנחריב לחזור מירושלם אחר כמה שנים שהיה במצור עליה וכה"א לא האמינו מלכי ארץ כו' הרי שהיתה במדינות ואיך נהיה הדבר הזה שבאותו זמן עצמו שהיא רבתי כו' היתה למס כמו שמצינו שהיו מעלים מס קודם החרבן כמה פעמים ולז"א היתה פי' אז בהיותה במעלה הנז' היתה למס וכ"ז עדיין לא היה הגלות אלא כשהתחיל ה' למאוס בה וסילק שכינתו ממנה היו קורותיה כנז' וע"ז בכה תבכה כו' ואח"כ או' גלתה כו' כי מקודם היתה בכה על מה שאירע לה קודם הגלות והטעם אולי ישמעו ויחוסו לחזור בתשובה ולא יגלו ולא היה לה מנחם ולז"א אין לה מנחם:

פסוק ב

בכה תבכה בלילה כו'. הנה יגיד רוב צערה כי מלבד בכיתה ביום אלא שחוזרת ובוכה בלילה וזה רמז הכפל בכה תבכה שאינה נותנת פוגה לעיניה ולא תאמר שבוכה בקול בעלמא בלא דמעות כמו שעושים איזה בני אדם ולזה בוחרת לבכות בלילה שבאו בני אדם לדבר על לבה ולנחמה והוא בעצה ותחבולה לז"א ודמעתה על לחייה תמיד דמעתה נוזלת על לחייה ועדיין יאמר האו' שכונתה בבכיתה בלילה היא לבא השומע לנחמה משא"כ ביום לז"א אין לה מנחם דתלינן שהיא בוכה בלילה לנחמה ול"מ מעלמא דאין אלא אפי' מכל אוהביה אין לה. ועדיין תא' אפ' שאו' אולי ברוב הבכי שישמעו ויבאו וינחמוה או ג"כ תא' היא בלבה שמא יהיה לה מנחם הן אמת שה' יודע שאין לה מנחם אבל היא הבוכה אינה יודעת זה ולזה היא בוכה בלילה לז"א כל ריעיה וכו' וכי מן הדרך הוא שהאויב יבא לנחם א"כ בכיתה היא בכיה מרוב צער שהיא בו או יאמר דהמכוון הוא בכה תבכה בלילה שהוא זמן הגלות ע"ד שאמרו בזוהר ג' משמרות הוי הלילה כו' אין לה מנחם ר"ל מי שיעורר לבו לקום ולבכות על גלות השכינה להשיב אותה והנה יש ג' בחינות בישראל הא' הם ת"ח העובדים ה' אבל אינם לומדים כמצטרך. והב' הם ההמון העוברים על מצות ה' מבלי ידיעתם בתורה כעמי הארץ. והג' הם הרשעים העוברים על התורה ברשע. לזה כנגד הא' אמר אין לה מנחם מכל אוהביה הם אוהבים אותה באמת ע"י עסק התורה אבל לא ניחמו אותה ולא בגדו בה והב' כל ריעיה ר"ל אינם כ"כ אוהבים אלא ריעים שאינם רשעים אבל מצד שאינם לומדים בגדו בה וכנגד הג' שהם הרשעים

אמר היו לה לאויבים ממש. או יא' שהכתוב מדבר בסוג א' שמתחי' הוא אוהב וכשאינו מנחם נעשה רע ולבסוף בוגד ולבסוף אויב ולזה מביא הכתוב ראיה הרי לך מי אוהב כיאודה וכאשר גלתה כבר לא גלתה עד שהיתה ענייה מד"ת ועשירה בע"ז כאשר אבאר:

פסוק ג

גלתה יהודה מעוני כו'. הנה עתה מוסיף לקונן על איש יאודה ואומר שעדיין לא ידע ברעתו ואין צרה כצרת הבית ירושלם דהנה גלתה יאודה מעוני ע"ד שארז"ל מעוני של תורה ולא די זה אלא ומרוב עבודה שהיו עובדים ע"ז בשוקים וברחובות כמ"ש ויעבדו את הבעלים כו' מסיבת ב' דברים הללו גלתה דאם לא היה להם כי אם עון א' דהיינו שהיו לומדים תורה הגם שהיו עובדים ע"ז לא היו גולים אלא מצד ב' דברים אלו גלתה יאודה והבט וראה העם הזה היא ישבה בגוים דהיינו היא יאודה לגבי דידה ישבה בגוים רצו לישב ולהתישב בגוים כמי שלא הפסיד כלום מה לי הכא מה לי התם לזה בא הקב"ה ונתן לה שכרה לא מצאה מנוח כל רודפיה כו' ועדיין הם רודפים אותה ומשיגים אותה אפילו היותה בין המצרים דהיינו שהיא בצער וצרה לא הניחוה. ולפי' הב' שפי' בבכה תבכה תהיה הכונה דהגם שלקתה וצרתה של יאודה צרה עכ"ז ישבה בגוים ולא בקשה על ירושלם ובזה אין לה מנחם אלא כלם בוגדים:

פסוק ד

דרכי ציון אבלות כו' עתה חזר לומר על מה היא בוכה על שדרכיה אבילות. ולפי דרכינו שמתאוננת על בגידת יאודה בה ואין לבה כלבו בא הנביא לומר ראו מה בין ירושלם ליאודה כי יאודה ישבה בגוים וניחה לה אבל ירושלם אינה יכולה להתאפק מצרתם דרכי ציון אבילות הדרכים אבלו על שאין בהם עובר ושב כל שעריה שוממין ועל שכהניה נאנחי' כו' היא מר לה שיש לה צרה בצרתם משא"כ הם שאינם מקפידים על בכייתה:

פסוק ה

היו צריה לראש כו' המכוון כי הנביא מקונן ואו' בשלמא החלוקה הא' שהיו צריה לראש שפיר כי כל המיצר לישראל נעשה ראש והוא מאהבת ה' שלא יאמרו כי ביד פחות א' נפלו שונאיהם של ישראל אלא אויביה שלו למה זה משיב כי ה' דהיינו שה' עושה זה כדי שיראו וידאגו לשלם רוב פשעיה והראיה ג"כ שה' הוגה על רוב פשעיה שהרי עוללי' וכו' ומה פשעם של העוללים אלא ודאי כי ה' הוגה או יאמר כי ה' היה עושה ענינים אולי תראה ותחזור וזהו היו צריה קודם שבאו לירושלם נקראים צריה ואחר שעשו רעה נקראים אויביה וז"א היו צריה כמו שמצינו בנבוכדנצר שהיה הולך וגדול ונעשה ראש

והוא ע"ד מה דאיתא במדרש אך העבדתני בחטאתיך אמר ה' לא דיין לישראל שחוטאים לפני וכו' אלא שמטריחים אותי ועושים אותי כעבד שהלכתי לכבוש לפני נבוכדנצר המלכיות כדי שיפלו ביד מלך אדיר וזהו העבדתני בחטאתיך כו' באופן כי מה שהיו צריה לראש שהיו נוצחים לכל המלכיות כמו שאז"ל בתנחומא וכן אתה מוצא כשחטאו ישראל ובקש הקב"ה להגלותן אמר הקב"ה אם אני מגלה ישראל תחילה נעשים חרפה מה עשה הביא סנחריב על כל האומות כו' אמר הקב"ה יהיו ישראל רואים שהגלתי א"ה ויעשו תשובה ויראו דין שלי מה אני עושה בא"ה ויראו ממשפטי כו' ועוד שהניח להם ה' מסביב ולמה עשה ה' ככה לעורר אותה אולי תשוב וז"א כי ה' הוגה מל' הוגה פי' קורא ומודיע קודם שתתמלא סאתה ולא יהיה לה תקומה וז"א על רוב פשעיה רוב ולא כולם קודם שהיו כולם היה ה' הוגה בעודה רובם עבירות קודם רשע גמור ולא הועיל מה עשה עוד הגלה קצת מהם שומרון שהיא עולליה מלשון עוללות הלכו שבי לפני צר קודם שבא נבוכדנצר שהחריב אולי יחזרו ולא רצו עד שויצא מבת ציון כל הדרה:

פסוק ו

ויצא מן בת ציון כו' זכרה ירושלם כו'. פי' שלא רצתה לשוב עד אשר הפסידה הכל ויצא כל הדרה ונוסף היגון שהלכו בלא כח כו' ואו' היו כאילים כו' פי' הם השרים היו נוהגין בעצמן מנהג האיל הזה שהולך ואוכל כל מקו' אשר יהיה בו מרעה ואינו חושש מהגזל כך היו הם לזה שילם להם ה' שהלכו בלא כח שלא הועילו להם כל מה שאכלו ונהנו מן הגזל. או יאמר שהכונ' היא שלא תאמ' שאינו קרוי הדרה אלא בזמן שהיו ישראל יושבים לבטח על אדמתם וכו' אז מקרי הדרה משא"כ כאשר היו במצור ובמצוק ברעב וכו' אין שם הדר עליהם לז"א ויצא מן בת ציון כל הדרה וזה דמיקרי הדר אפילו בזמן שהיו שריה כאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח כו' דזמן היציאה עצמה היו הדרה וז"ש אח"כ זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה פי' אפי' ימי עניה שלא מצאו שריה מרעה וכו' אפי' הכי זכרה ונאנחה ומבקשתם מי יתן לה הימים הללו ואזיל הכתו' לשיטתיה ואח"כ זכרה ג"כ שהיה לה מימי קדם כל מחמדיה ועתה כאשר נפל עמה ביד צר לחלוטין שחקו גוים על משבתיה פירוש משבתו' ששבתו מחמודיה שהיו לה מקודם ימי עניה ומה שנשאר לה בימי ענייה ועתה בשניהם נשבתו ולז"א משבתיה ב'. א"נ או' ימי ענייה ולא אמר בימי ענייה הנה ידוע הוא דכאשר יעלה על לב האדם יגונותיו וירצה לבכות או להעלות על לבבו מכאוביו יאמד הגדול' שהיה בה ויעריך כנגד' היריד' ובזה תגדל הדאג' והמכאוב ולזה אמר' זכר' כו' ימי ענייה כל מחמדיה זה לגבי זה ובזה יגדל מכאוב' וזהו זכר' ירושלים פי' שזוכרת בפיה רעת' וטובת' שהית' בראש העולם ושהיא עתה בשפל

המצבו' וזהו זכר' כו' זה עם זה ימי ענייה את ימי גדול' ואו' בנפול עמה כו' הכונ' כי בכל אותו זמן שצר אספסיינוס ועיטוס בבית שני וגם בימי נבוכדנצר המציא ה' להם תרופ' ע"י שהיו נכנעים להם והיו נשאר על אדמתם ולא היה נשרף הבית ותמצא כמה פעמים היה ירמיה ע"ה צועק ואומר למלך שיפיל עצמו לפניהמלך ואין רע דכתיב ויאמר ירמיה אל צדקיהו כה אמר ה' כו' אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וכו' ואפ"ה לא רצו וכן תמצא שאמר ריב"ז לאספסיינוס והלבנון באדיר יפול שהיה יודע בודאי שנכבשה הארץ לפניו ואילו היו משלימין לא היה עושה מה שעשה אח"כ כדמוכח מהש"ס בפי' ולז"א הנביא בנפול עמה וכו' פי' דכאשר נפל ביד נבוכדנצר שהיתה העיר כבושה ועומדת לא מצאה עוזר דאם היה לה עוזר היו עושים כדברי הנביא ולצאת ישראל אליו לא היה עושה מה שעשה אח"כ שנכנסו להיכל והיינו ראוה צרים ושמחו על שהשביתה לחלוטין ושרפוה באש דאם היה להם עוזר לא היתה באה לדבר זה:

פסוק ח

חטא חטאה ירושלם וכו' כונתו להיות כי לא נגזר. גזירה מאת ה' אלא שיהיו נכנעים ישראל למלך בבל כאמור לעיל א"כ מצד שהקשו ערפם ולא השלימו לא היה ראוי שתלכד העיר אלא שהיה לה' לעשות המצא' ליפרע מהם ולמה לא היה כך ומה חטא' ירושלם בפרט זה מיהא שלא רצו להשלים דמצד זה נמשך חרבן הבית לז"א הלא תדע כי גם ירושלם יש לה חלק בחטא א' דהיינו שהיו מקיימין בה ע"ז והרי מחזקת ידי עע"ז שהיא מקום לע"ז ולהיות' היא אינה עושה כלום לזה נחשב לה לחטא בעלמא הגם שישראל מזידים לזה כפל לומר חטא חטא' לומר מה שאני מחשיב דבר זה חטא לא גוף העון כי גוף העון הוא מצד שהיו עע"ז אלא שבערך ירושל' אני קורא אותו חטא וז"א חטא' ירושלם ומהו החטא על אשר לנדה הית' דהיינו ע"ז שמטמא כנדה דהיינו שהעמידו בה צלמים ומי הם שהעמידום מכבדיה דהיינו ישראל שהם המכבדים אותה הזילזה דהא ראו ערותה פי' ראו בה ערוה שהיא ע"ז ואו' בכינוי ערותה פירוש להיות' הערוה בה תקרא בכינוי לה לזה גם היא כאשר טעמה טעם חטא תלקה דהיינו נאנחה ותשב אחור והן אמת אלו ישראל היו נכנעים למלך היה ה' מכפר ולא היה מביא הרעה לא עליהם ולא עליה משא"כ עתה בעידן ריתחא ענשי' אשוגג ואמזיד בכל אופן שיהיה בה:

פסוק ט

טומאתה בשוליה לא זכרה כו' כל הכתוב הזה אין לו הבנה לכאורה אך צריך לדעת כל טוב ורע אשר יהיה יסוד הענין ממה הוא והנה תמצא כי כל סיבת כל הרעות הוא מעשה העגל דאם לא היה העגל לא היתה מיתה בעולם כאו' חרות על הלוחות וכאשר

עשו העגל לקו לחזור לדמות שהיו מחטא אדה"ר שהוא גרם המיתה מצד תערובת איסור זוהמת החטא בהכרח למות להתיך הזוהמא ולהיות שהכתוב אמר קודם חטא חטאה ירושלם וכו' וחששה רה"ק לאמר מדוע ככה עשית והי"ל להענישה שם במקומ' ולא לעשות לה כ"כ ביזוי וירידה לז"א הנה העיר ירושלם יש לה ב' דברים הא' שטומאתה הידוע' מעת שחטא אדה"ר וזהו בשוליה פי' מיסוד' ומעיקר' והרי הכנעת' בצדה למות כל הנברא ונוצר ממנה ואעפ"י כן לא זכרה אחרית' ע"ד מ"ש שהע"ה וזכור את בוראיך כו' והיא לא עשתה כן לא זכרה לזה מלבד הפלא של מיתה אני מוסיף פלא אחר מחיים חייתה וזהו ותרד פלאי' שיחרב ביתה ותהיה גולה בביזוי חוץ מן הפלא של המית' ומכח זה לא מצא' לה מנחם פירוש דאין מקבלין תנחומין אלא על המתים וזאת להיות' בעלת ב' רעות לזה יבוש המנחם לנחם כי אין מנחמין על החיים. וחוזרת ואו' רה"ק דברי ירו' ראה ה' שעבר עליה כל זה וחון והטעם כי האויב הגדיל מצד ראותו זה הגדיל היותו אויב פי' דכאשר רואה שהוא עע"ז ויש לו ממשלה על שאני עובדת לך הגע עצמך שאיני עובדת עכ"ז הוא מוסיף להיות אויב ביותר וראיתי לבאר או' ז"ל במדרש קשה הוא סילוקן של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם מק' תוכחות חסר ב' שבמ"ת ומחרבן ב"ה דאילו בתוכחות כתי' והפלה ה' ובחרבן בה"מ כתיב ותרד פלאים אבל בסילוקן של צדיקים כתיב הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא וכ"כ למה ואבדה חכמת חכמיו כו' ע"כ. וקשה מי אמר לבעל המדרש כי גדול משניהם הרי ג' המה בסילוק הצדיקי' וג' בתוכחות ובחרבן והרי הוא שוה להם ולמה אמ' קשה יותר מהם וע"ק שהנה אחר האמת הפלא האמור במ"ת הוא האמו' בחרבן בהמ"ק וא"כ לא הי"ל אלא מחרבן בהמ"ק כי א' מהב' הוא האמור במשנה תורה ועוד למה יעניש ה' אותנו בשני הפלאות כפי הדין הרי אנו כמותרין למיתה קלה וממית אותנו במיתה חמור' אחר שה' לא אמר במשנה תור' אלא הפלאה א' אך הכונ' היא ברור' לעולם אין הפלא' בעולם זולת האמור' במ"ת אלא דכאשר היו אותם מכות אחר שהיו ישראל במעלות הרמות הגם שלא הביא עליהם אלא הפלאה א' הכתוב' במ"ת אבל בערכם ירדו פלאים הא' ממה שהיו במעל' והב' ההפלא' שאמר ה' דכאשר עשה ב' התוכחות שאמר היו ב' פלאים. וגבי סילוקן של צדיקים הרי הוא מתרה מחדש הנני מוסיף וכו' שמא תאמר כמו שפי' בפלאים דבהמ"ק לז"א להפליא הפלא לומר שהוא פלא חדש יותר מכל האמור הרי דזה גדול מכולם דבתוכחות א' ודחרבן ב' ואחת מהב' היא הפלאת מ"ת וסילוק הצדיקים יש בו הפלאה חדשה והגם דבחרבן בה"מ היה סילוק הצדיקים ג"כ אפשר דלא קאמר אלא כאשר תסתתם החכמ' לחלוטין או יאמר דגם זה נתקיים בו שקודם חרבן הבית לא היו

לומדים תורה ונסתתרה התור' ולא אמר פלאים אלא על זה שנוגע לחרבן בהמ"ק דוקא ולעולם גם זה היה והיינו אחר ההתרא'. ונראה לומר דעל זה דקדק הכתוב לומר הנני יוסיף ולא אמר מוסיף שיורה בודאי אלא אם לא יחזרו אז יוסיף דעד עתה עדין לא התרה עליהם על זה. או יאמר בהקשות למה ישנה הכתוב לדבר שם בל' פלאים מיעוט רבי' שנים ויא' בפי' הפלא ופלא ואם יבחר ל' קצר יאמר בכתוב זה גם כן פלאים ולמה אמר הפלא ופלא אכן המכוון הוא דהנה כאשר יהיה יותר מפלא יקרא פלאים משא"כ נבי סילוק החכמים אמר הפלא ופלא שהם ב' פלאים שלימים קשים בעיני ה' ואו' קשים בעיני ה' להיות כי בעיני בני אדם אינם כ"כ מרגישים בהם כקללות לז"א כי הם אינם מרגישים לדעת אשר יצטרכו להרגיש אליו כי בעיני ה' זו גדול מכולם:

פסוק י

ידו פרש צר כו' הכתוב הזה אין לו משמעות ומה שפירש רש"י אין הכתוב מיושב בו אפי' בדוחק ויונתן תרגום ופסק הכתוב לשנים חציו דברי הנביא וחציו דברי כנסת ישראל ולי נראה לומר דהנה כאשר יבא שודד ואויב לאדם הרי הוא מחביא מנכסיו אולי ינצל חלק מהכל וכמ"ש יעקב אבינו ע"ה והיה המחנה הנשאר לפליטה וכאדם שיאבד כל הונו ויתנחם בכל שהו הנמלט ותרבה יללתו באשר לא ישאר לו מאומה ואז הוא מרגיש בכל רעתו שהיא רעה. והנה הוא אומר עתה כי עליוה היא בית קדשינו ותפארתינו דכל תפארתה בלקיחה א' לקחו ותפסו וז"א ידו פרש צר על כל מחמדיה ביד א' לקח הכל ומהו הכלי שלקח כא' לזה חזר ואמר כי ראתה גוים כו' זהו ביאת האויב לפני ולפנים כי זהו העיקר כיון שזה השיגו ושללו הרי נטלו הכל וזה עצמו כל מחמדיה ונוסף שראתה היא שאם לא היתה רואה לא היה לבה כ"כ יתר ממקומו אבל כאשר עיניה רואות היה לה דבר זה כלקיחת כל מחמדיה. ואומר אשר צוית לא יבא בקהל לך פי' מקום אשר גזרת כי כל הקהל שהם ישר' חוץ מהכהנים דכהנים לא איקרו קהל כמ"ש בהוריות לא יבאו לך פירוש להיות ה' שם והנכנס הרי הוא נכנס לה' ועתה באו גוים הרי כל מחמדיה ידו פרש צר עליהם זה כנגד בהמ"ק וכנגד ישראל אמר כל עמה נאנחים:

פסוק יא

כל עמה נאנחים וכו' כונת הכתוב היא דהנה תמצא כי השרוי בצרה לא יתאוה לאכיל' ואדרבה ימאס המאכל וכאשר ירבה עליו כאב הרעב אם ימצא כל שהוא יאכלנו אבל לחפש אחר אכילה לא יחפש וכאשר ירבה עליו הרעב יחפש אבל זה יהיה אחר שירבה כאב האכיל' יותר ממכאובו וכאשר ירבה ביותר יתן כל מאודו אפי' בעודו בצערו ובמכאובו עוד תמצא שביותר יגדל כאב הרעב למי שהיה רגיל לאכול ביותר ומתענג

ירבה בו צער הרעבון לז"א הכתוב על עם ישראל כל עמה נאנחים ודרך הנאנח לא יערב לחכו אוכל ולא ירצה לאכול הגם שימצאנו והם מרוב הרעבון מבקשים לחם ולא די זה אלא נתנו מחמדיהם באוכל פי' לא בלחם אלא באוכל כי לא השיגו הלחם אלא כל מה שראוי לאכילה להשיב נפש דוקא ולז"א ראהה' והביטה לגודל צערינו כי בשלמא אם לא היינו אוכלים לרוב טוב תאמר שצערינו אינו כ"כ גדול אבל אחר האמת הייתי זולילה ע"ד זולל שהוא אוכל ומתענג בבשר ויין ועתה אנו מבקשים אוכל להשיב נפש לז"א ראה ה' והביטה פי' ראה צערינו עתה והביטה היא למרחוק שירא' מצבם והנהגתם למה שהם עתה ויגדל בעיניו ית' צערם שאין לו קץ אולי ירחם על צערם:

פסוק יב

לא אליכם כל עוברי דרך כו' המכוון שאו' יש' השרוים בדוחק ומתחננים לבא אדם לספר לו ספורות והנה דרך המספרים יגונותיהם מטבע הסיפור להמשך מעט לשומע ולזה תמצא דכאשר יספר אדם חוליו לאדם אחר יאמר לו לא תראה מזאת הרעה וכן על זה הדרך ולזה חששו שלא יבא שום אדם לשמוע מטעם הנז' והם רצו לשוח דאגתם לאחרים לזה הקדימו לומר לא אליכם פי' בואו ושמעו ולא תחושו לדביקות הרע לא אליכם ועתה יכולין אתם לבא לראות ואין אנו צריכין לספר אלא מאליהם תדע כאשר תביטו למרחוק טובה ושלוה הגדולה שהיו בה ותראו עתה צרתם וירידתם וזהו הביטו כל הבטה היא למרחוק והגם שאז"ל הבט' היא ממעל' למט' ואמת הוא גם כאן כאשר יביט בעומק מחשבות הלב כי הידיעה תתייחס אל עומק וכל מעיין יעמיק ולזה יא' כאן לשון הבטה וזהו הביטו בידיע' למרחוק וראו עתה במה שהם והשיבוני דבר האם יש מכאוב כמכאובי והנה פשי' די מצאו מכאובים כאלו אבל העיקר הוא כערך מה שהיו בו לרדת כל הירידי' הלזו אין מכאוב כמכאובי ואפשר שזהו שרמז במלת עולל לכל טובה שהית' בה ורעה שבאה עליה שם כלול הכל, או אפשר לומר אשר עולל לי מקדם לטוב' אשר הוגה ה' כו' הוא הרע שהיא בו עתה או יאמר שתמיהתה היא איך ולמה הביא ה' עליה הרעה בשעת חרון אפו דהנה כל אדם בהבדל בהתכעס יגזור להרע ביותר וכאשר ישוב מהכעס לא יריע חצי הרע ממה שאמר לעשות לז"א כ"י הביטו וראו רעתה ויגונה ומהו היגון אשר עולל לי שעשה לי ה' אשר הוגה ביום חרון אפו כל מה שגזר לעשות ביום שהיה בכעס כן עשה לי וזה יורה שהביא הרעה בעודו בכעס או אפי' עבר זמן הכעס אעפ"י כן לא חיסר דבר ממה שגזר וזה דבר תימה שלא היה בעולם וזה תמצא בהבדל במלכי האדמה שאם ידינו את האדם בשעת כעסם לפני זעמם מי יעמוד וזו היא יגונה של והנה תמצא דאפי' יאמר ה' לעשות רעה בשעת המעשה יתקרר כעסו כביכול ולא

יגמור לעשות כי בשעת הדיבור הוא או' נעשה כך וכך ולהיות דאותו המעשה לא יצא לפועל לא נתקרר דעתו וחוזר ואומר ונעשה עוד כך וכך באופן צריך שיאמר הרבה עד שיתקרר דעתו אבל במעשה בפועל פשיטא שבמעט מן המעט יתקרר דעתו ועתה רואה כנסת ישראל כי כל מ"ש כן עשה וזה פלא, ולדרך זה תתפ' מלת הוגה מל' דיבור ע"ד הגיון סלה וע"ד אוז"ל הוגה ה' באותיותיו שהוא לשון דיבור דהיינו מה שדיבר דיבור בעלמא בעת חרון אפו עשאו בפועל כולו וז"א אשר עולל לי מה שהוגה ה' ביום אפו ועל זה אומרת לא אליכם:
תושלב"ע